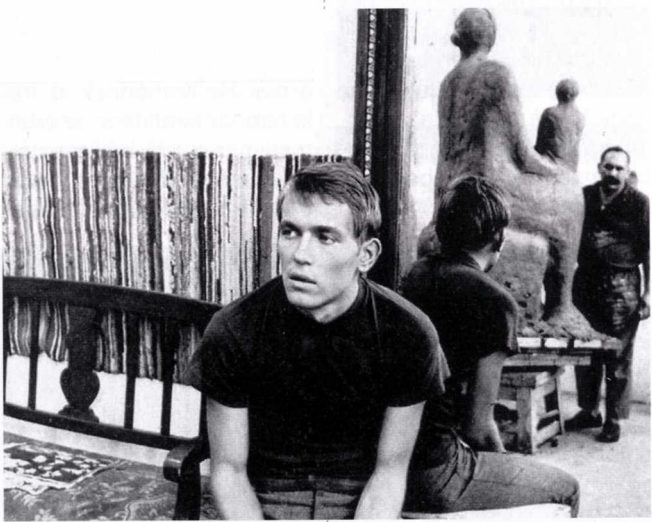


SODRÁSBAN

Magyar, 1963. Rendezte: Gaál István. Szereplők: Csikós Sándor, Kozák András, Drahota Andrea, Moór Mariana, Zsipi Istvánné. Forgalmazó: Magyar Nemzeti Filmarchívum. 81 perc.

Gaál István 1963-as alkotása mérföldkő a magyar filmművészetben. A rendező debütáló filmje egyúttal a hazai mozgóképek egy új generációjának pályára lépését és ezzel a magyar újhullám elindulását is jelentette. Gaál nem kevesebbre tett kísérletet, mint hogy szerves egységbe foglalja az archaikus motívumvilágot és az avantgárd formakultúrát, a sajátosan helyit és az egyetemes érvényűt. És mert vállalását sikerrel teljesítette, filmje a hazai modernizmusnak is lendületet adott. A *Sodrásban* egyfelől – nemzedéki helyzeténél fogva – az *Álmodozások kora* (Szabó István, 1964), a *Gyerekbetegségek* (Kardos Ferenc



– Rózsa János, 1965), a *Tízezer nap* (Kósa Ferenc, 1965), a *Feldobott kő* (Sára Sándor, 1968) társa; másfelől sokat hordoz magában abból a formatudatosságból és morális felelősségvállalásból, amely Jancsó vagy Kovács filmjeit jellemzi.

A nyári szünidejük utolsó napjait a Tiszánál töltő fiatalok köré szerveződő cselekmény dramaturgiai gyűj-

tópontja az egyik fiú véletlen halála, amely a többieket önvizsgálatra, kapcsolataik, addigi életük ártértelezésére készíti. A *Sodrásban* így a felnőtté válás eltérő útjainak térképét adja; a történet letisztultsága ugyanakkor igen expresszív, a magyar filmművészetben újszerű formanyelvvvel párosul, amely a kamerakezelésben és a vágásban mutatkozik meg. A képkomponálás, a kameramozgások megtervezése, a beállítások asszociatív és ritmikai rendje a filmet vágóként is jegyző Gaál és az itt operatőrként dolgozó Sára sokéves együttgondolkodásának eredménye. Éppen ezt a közös utat érzékelteti a lemezen szereplő két további rövidfilm is. Az 1957-ben készült *Pályamunkások* avantgárd indíttatású kísérlet, a kisfilmes forma hazai történetének egyik kulcsműve; az 1962-es *Tisza – Őszi vázlatok* már a *Sodrásban* közvetlen előtanulmánya, motívumkeresése.

A hazai DVD-kiadás régi adósságát törleszti a Magyar Nemzeti Filmarchívum a *Sodrásban* megjelentetésével. Nem csupán a magyar újhullám felmutatása szempontjából hiánypótló ez a munka, hanem a rendezői életmű felől nézve is. Gaál Istvántól korábban csak a Bartók Béláról készített tévéfilm, a *Gyökerek* (1997–2000) jelent meg korongon; játék-

filmjei közül azonban ez az első, amely hozzáférhetővé válik. Talán egyszer követhetik majd e filmet a pálya más darabjai is, a *Zöldár* (1965), a *Magasiskola* (1970), a *Holt vidék* (1971). Gaál gondolkodásmódja változatlanul eleven hatású, ezt legutóbb épp egy elsőfilm, Nagy Viktor Oszkár 2009-es *Apaföldje* is szépen jelezte.

Extrák: Rövidfilmek (*Pályamunkások*; *Tisza – Őszi vázlatok*); beszélgetés az alkotókkal; audiókommentár; képgaléria. A filmen angol felirat is található.

CZIRJÁK PÁL